

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ | ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ & ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 22-24, ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

“Η Μουσική Στην Ψηφιακή Εποχή: Streaming & Τεχνητή Νοημοσύνη”, ήταν ένα διεθνές forum που συνδιοργάνωσε ο ΑΠΟΛΛΩΝ (ΟΣΔ συγγενικών δικαιωμάτων Ελλήνων μουσικών) και η FIM (Διεθνής Ομοσπονδία Μουσικών). Καθώς το **περιεχόμενο που παράγεται από Τεχνητή Νοημοσύνη και η κυριαρχία των πλατφορμών streaming εξαπλώνονται**, το συνέδριο εξέτασε πώς **τα μοντέλα εσόδων, τα νομικά πλαίσια και η καλλιτεχνική εργασία αναδιαμορφώνονται** σε μια ψηφιακή οικονομία που δίνει προτεραιότητα στην κλίμακα έναντι της βιωσιμότητας.

Το συνέδριο συγκέντρωσε καλλιτέχνες, επαγγελματίες της μουσικής βιομηχανίας, νομικούς, ακαδημαϊκούς, πολιτικούς, διανοητές και τεχνολόγους γύρω από τρία κεντρικά ερωτήματα:

- Πώς διασφαλίζονται **βιώσιμα και δίκαια μοντέλα αμοιβής** σε μια κορεσμένη ψηφιακή αγορά;
- Πώς προστατεύονται τα δικαιώματα των δημιουργών όταν **τα συστήματα ΤΝ εκπαιδεύονται με το έργο τους το οποίο στη συνέχεια ανταγωνίζονται**;
- Ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος του νομοθέτη στη διαμόρφωση **ηθικής ΤΝ και δικαιότερων ψηφιακών αγορών**, χωρίς να εμποδίζεται η καινοτομία;

Ο Γιάννης Μαραγκουδάκης (Διευθυντής Νομικών Υπηρεσιών, ΑΠΟΛΛΩΝ) παρουσιάζει έναν νομοθετικό οδικό χάρτη για την αντιμετώπιση της ΤΝ. Απορρίπτοντας το σύστημα "Opt-Out" ως παγίδα, προτείνει ένα υποχρεωτικό πλαίσιο αδειοδότησης με τρεις πυλώνες: Διαφάνεια, Συναίνεση και Αμοιβή. Εισηγείται ένα σύστημα «διπλού τέλους» – για την εισροή (εκπαίδευση) και για την εκροή (streaming).

APOLLON
GREEK MUSICIANS'
COLLECTING SOCIETY

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ | ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗΣ

Η Παραγωγική ΤΝ στον Τομέα της Ψυχαγωγίας: Πιθανές Νομοθετικές Λύσεις

Αθήνα, 24 Οκτωβρίου 2025
Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Σας καλωσορίζω όλους. Ελπίζω να απολαμβάνετε τη διαμονή σας στην ηλιόλουστη Αθήνα. Είμαι ο Επικεφαλής της Νομικής Υπηρεσίας του «Απόλλωνα» του Οργανισμού Συλλογικής Διαχείρισης (ΟΣΔ) για τα συγγενικά δικαιώματα των μουσικών εδώ στην Ελλάδα.

Ευχαριστώ την οργανωτική επιτροπή του FIM (Διεθνής Ομοσπονδία Μουσικών) και τον «Απόλλωνα» για την εμπιστοσύνη να παρουσιάσω την κεντρική ομιλία σε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα, όπως οι πιθανές νομοθετικές λύσεις για την Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ). Δεν συνηθίζω να μιλάω από κείμενο, αλλά μου ζητήθηκε να ετοιμάσω ένα κείμενο λόγω της πολυπλοκότητας των ζητημάτων που τίθενται και για να διευκολύνω τους διερμηνείς, οπότε θα παραμείνω στο κείμενο.

Για τυχόν ατέλειες του PowerPoint ευθύνεται η τεχνολογία, οπότε δεν έχω καμία σχέση με αυτό. Λοιπόν, νομοθετικές λύσεις. Για να πω την αλήθεια, έχοντας σπουδάσει, μεταξύ άλλων, Φιλοσοφία του Δικαίου, μπήκα στον πειρασμό να εκφωνήσω μια πιο φιλοσοφική ομιλία.

Ωστόσο, ανεξάρτητα από τη νομική φύση των έργων που παράγονται από ΤΝ ή την πρόβλεψη ενός νέου δικαιώματος μηχανικής μάθησης δεδομένων, η πραγματικότητα επιβάλλει πρακτικές λύσεις. Και τελικά, το δίκαιο ορίζεται ως πρακτική φιλοσοφία. Γιατί όμως να προτείνουμε νομοθετικές λύσεις εξ αρχής; Μπορούμε να εμπιστευτούμε την ικανότητα της αγοράς να αυτορρυθμιστεί, όπως υπονοούν πολλοί βασικοί παίκτες;

Μπορούμε να εμπιστευτούμε την καλή πίστη των πλατφορμών ΤΝ, οι οποίες δεν θα διανοούνταν να χρησιμοποιήσουν μεταδεδομένα προστατευόμενα από πνευματική ιδιοκτησία για να εκπαιδεύσουν τα συστήματά τους χωρίς την προηγούμενη ρητή συγκατάθεση των δικαιούχων και μόνο κατόπιν δίκαιης αμοιβής τους; Ή τις καλές προθέσεις των τελικών χρηστών, οι οποίοι, προκειμένου να επωφεληθούν από την προστιθέμενη αξία της μουσικής για να αυξήσουν το κέρδος

τους, θα επέλεγαν τη φθηνότερη μηχανική δημιουργία έναντι του καλλιτέχνη, του οποίου τη μουσική εκμεταλλεύονταν για πολλά χρόνια πριν έρθει στη ζωή η ΤΝ;

Οι απαντήσεις είναι προφανείς. Επομένως, οι νομοθετικές λύσεις, κατά την άποψή μου, βασίζονται σε τρεις πυλώνες: διαφάνεια, συναίνεση και αμοιβή. Αλλά ως ξεκινήσουμε αντίστροφα. Κατά την αντίληψή μου, για να το θέσω συνοπτικά, η μόνη βιώσιμη λύση είναι η εισαγωγή ενός τέλους αδειοδότησης ή ενός δικαιώματος αμοιβής -ανάλογα με τα αποκλειστικά ή συγγενικά δικαιώματα που αποδίδονται στους δικαιούχους σε κάθε δικαιοδοσία- το οποίο θα είναι ανεκχώρητο, αμεταβίβαστο, υποκείμενο σε υποχρεωτική συλλογική διαχείριση ή διευρυμένη συλλογική άδεια (θα συζητήσουμε γι' αυτό αργότερα) από τους ΟΣΔ. Αυτό θα δηλώνει ρητά ότι οι εκδότες ή οι παραγωγοί δεν μπορούν να αδειοδοτούν περιεχόμενο ΤΝ μόνοι τους χωρίς τη ρητή συγκατάθεση των δικαιούχων που εκπροσωπούν.

Θα έχουμε την ευκαιρία να το συζητήσουμε αυτό αργότερα. Θα πρέπει να επιβληθεί τόσο στις εισροές (input) για τη μηχανική μάθηση προς τις εταιρείες τεχνολογίας και τις πλατφόρμες ΤΝ, όσο και στις εκροές (output) για την παραγωγική ΤΝ προς τους τελικούς χρήστες, δηλαδή τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς. Μια εισφορά επί των εισροών, καταβλητέα από τις πλατφόρμες ΤΝ προς μια ένωση ΟΣΔ δικαιούχων σε εθνική βάση και διανεμητέα κατόπιν δικής τους απόφασης ή διαιτησίας σε περίπτωση διαφωνίας. Επίσης, μια εισφορά που θα αφορά ποσοστό επί των ακαθάριστων ή καθαρών εσόδων που παράγονται παγκοσμίως ή σε εθνικό επίπεδο - κατά προτίμηση ακαθάριστων για να μην χρειάζεται να κάνουμε έλεγχο.

Δεν έχει νόημα να συζητάμε για νούμερα και ποσοστά στο παρόν πρώιμο στάδιο. Σχετικά με τις εκροές (output), ένα τέλος αδειοδότησης ή δικαίωμα αμοιβής, καταβλητέο από τους τελικούς χρήστες σε κάθε ΟΣΔ. Μια αμοιβή ή τέλος σύμφωνα με τα τιμολόγια των ΟΣΔ, ακόμη και σε γενικές άδειες (blanket licenses) με ποσοστό - και αυτό είναι σημαντικό- για ανθρώπινες δημιουργίες, σε ποσοστό όχι μικρότερο από αυτό παρόμοιας ανθρώπινης δημιουργίας για την ίδια χρήση.

Επιπρόσθετα, η παραβίαση προσωπικών δεδομένων, δηλαδή της προσωπικότητας και των ηθικών δικαιωμάτων, θα πρέπει επίσης να συμπεριληφθεί ως αντικείμενο τέλους ή αμοιβής ΤΝ. Επιπλέον, μελετώντας τη φύση τόσο των εισροών όσο και των εκροών, συνειδητοποιούμε ότι η καθεμία έχει διαφορετικούς

δικαιούχους. Θεωρητικά, οι μηχανές θα μπορούσαν να έχουν εκπαιδευτεί από τη συμβολή κάθε δικαιούχου χωρίς να γνωρίζουμε το ακριβές ποσοστό.

Επομένως, είναι δίκαιο η εισφορά επί των εισροών να διανέμεται σε ίσα μερίδια μεταξύ των δικαιούχων, ενώ οι εκροές αποτελούν αναπαραγωγή των προτύπων της αγοράς σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο. Άρα, το τέλος ή η αμοιβή των εκροών θα πρέπει να διανέμεται μεταξύ των μελών κάθε ΟΣΔ βάσει μεριδίου αγοράς. Ωστόσο, όλα τα παραπάνω δεν είναι αρκετά, διότι οι νομικές διατάξεις πρέπει και να εφαρμοστούν. Για να διασφαλιστεί η επιβολή του πνεύματος του νόμου, απομένουν ορισμένα πρόσθετα βήματα.

Ας εξετάσουμε τώρα τη συναίνεση. Είναι αλήθεια ότι οι δικαιούχοι υποστηρίζουν ένα σύστημα "opt-in" (συγκατάθεσης), δηλαδή να ζητείται άδεια για τη χρήση των έργων τους, ενώ οι εταιρείες τεχνολογίας προτείνουν ένα σύστημα "opt-out" (εξαίρεσης), δηλαδή το υλικό να είναι ελεύθερο προς χρήση εκτός εάν ο δικαιούχος δηλώσει ρητά αντίρρηση. Αν και, σε μια ιδανική κατάσταση, δεν θα μπορούσα να συμφωνήσω περισσότερο, το "opt-in" -η συμμετοχή κατόπιν δήλωσης- θα μπορούσε να είναι η απάντηση, όντας ευθυγραμμισμένο με την παραδοσιακή αδειοδότηση και παρουσιάζοντας προφανή οφέλη ενώπιον δικαστηρίου και σε όρους δίκαιης διανομής.

Δεν γνωρίζω πόσο συμβατό θα μπορούσε να είναι αυτό με την έννοια της εισφοράς (levy) και είναι περίπλοκο επιχειρηματικά, καθώς συνεπάγεται διαπραγματεύσεις κάθε ΟΣΔ με κάθε πλατφόρμα ΤΝ παγκοσμίως. Φανταστείτε απλώς αν δεν είχε θεσπιστεί η εισφορά ιδιωτικής αντιγραφής· οι εισαγωγείς δεν θα είχαν αμείψει ποτέ τους δικαιούχους. Πρώτα απ' όλα, ας βάλουμε τα πράγματα σε μια σειρά.

Πρώτον, κάθε δικαιούχος πρέπει να έχει τη δυνατότητα εξαίρεσης ("opt-out"), δηλαδή να κάνει μια εξαίρεση με δήλωση, ακόμη και υπό καθεστώς υποχρεωτικής συλλογικής διαχείρισης ή διευρυμένης συλλογικής άδειας, δομώντας μια έννοια όπου το ηθικό δικαίωμα υπερισχύει. Η εξαίρεση πρέπει να λαμβάνει χώρα με εύκολο και αδιαμφισβήτητο τρόπο. Μια δημόσια δήλωση του ΟΣΔ κάθε δικαιούχου αναρτημένη στο διαδίκτυο θα πρέπει πάντα να είναι επαρκής.

Διαφορετικά, το "opt-out" –και συμφωνώ απόλυτα σε αυτό– θα μπορούσε να είναι μια παγίδα που προσφέρει στους δικαιούχους την ψευδαίσθηση του ελέγχου. Επιπλέον, η εξαίρεση TDM (Εξόρυξη Κειμένου και Δεδομένων) για μη εκπαιδευτικούς σκοπούς –δηλαδή για εμπορικούς σκοπούς όπου εφαρμόζεται– καθιστά αναγκαίο το "opt-out". Φυσικά, για να είναι η εξαίρεση εκτελεστική αναδρομικά –και αυτό είναι ένα άλλο σημαντικό ζήτημα– ποιο είναι το αποτέλεσμα της εξαίρεσης; Θα πρέπει να επιβληθεί η "απομάθηση" (unlearning) των μηχανών, ανεξάρτητα από το πόσο τεχνικά εφικτό μπορεί να είναι αυτό.

Επομένως, πρέπει να δημιουργηθεί παγκοσμίως ένα αποθετήριο εξαιρέσεων (opt-out depository) που θα περιέχει όλα τα ρεπερτόρια των ΟΣΔ που έχουν εξαιρεθεί. Ακόμη και αν το "opt-out" είναι ένας υπολογισμένος συμβιβασμός, το ιδανικό θα ήταν το σύστημα "opt-in". Δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό. Αλλά ακόμα κι αν επιλέξουμε ή συρθούμε στο σύστημα "opt-out" ως υπολογισμένο συμβιβασμό, ταυτόχρονα αυτό δεν είναι συμβατό με το "τεστ των τριών σταδίων" (three-step test), καθώς: πρώτον, οι περιορισμοί και οι εξαιρέσεις είναι υπερβολικά ευρείς, έρχονται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση του έργου στερώντας από τους δικαιούχους μια σημαντική πηγή εισοδήματος και, τρίτον, προκαλούν δυσανάλογη βλάβη στα έννομα συμφέροντά τους.

Δεύτερον, και πολύ σημαντικό κατά την άποψή μου, για να είναι αποτελεσματική η δικαστική διεκδίκηση, δηλαδή για να παρουσιαστεί μια υπόθεση στο δικαστήριο με εύλογες πιθανότητες επιτυχίας, είναι απαραίτητο να αντιστραφεί το βάρος της απόδειξης. Έτσι, οι πλατφόρμες TN ή οι τελικοί χρήστες ως εναγόμενοι θα πρέπει να αποδεικνύουν τη μη παραβίαση των δικαιωμάτων των δικαιούχων (εναγόντων) και όχι το αντίστροφο.

Διαφορετικά, κάθε ενάγων θα χρειαζόταν μια μουσικολογική μελέτη για το φωνογράφημά του προκειμένου να αποδείξει τον ισχυρισμό του, πράγμα μη ρεαλιστικό εάν εμπλέκονται πολλά φωνογραφήματα ή δικαιούχοι στη δίκη. Συνολικά, η πρόβλεψη ενός μαχητού τεκμηρίου για τη χρήση περιεχομένου που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα από τις πλατφόρμες TN είναι ζωτικής σημασίας. Ο κύριος στόχος δεν είναι η κατάθεση αγωγών σε μεγάλη κλίμακα, αλλά το να αναγκαστούν οι πλατφόρμες να καθίσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, φυσικά.

Και τώρα περνάμε στο ζήτημα της διαφάνειας. Είναι επιτακτική ανάγκη για τους ανθρώπους και τους δικαιούχους να γνωρίζουν εάν μια δημιουργία ή μια εκτέλεση

έχει παραχθεί από ΤΝ ή όχι. Επομένως, πρέπει να εισαχθεί ένα υδατογράφημα (watermark) για όλα τα προϊόντα που παράγονται από ΤΝ. Αφήνω για τη συζήτηση τη διάκριση μεταξύ έργων "υποβοηθούμενων από ΤΝ" (AI-assisted) και "παραγόμενων από ΤΝ" (AI-generated), η οποία είναι ζωτικής σημασίας για την επιβολή του υδατογραφήματος.

Ωστόσο, ακόμη και το υδατογράφημα δεν είναι αρκετό. Στην ψηφιακή μορφή του προϊόντος, αυτό το υδατογράφημα θα πρέπει να περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με όλα τα μεταδεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του προϊόντος και, ει δυνατόν, το ποσοστό της επιρροής τους. Είναι ο μόνος τρόπος για δίκαιη διανομή και δίκαιη αδειοδότηση.

Τουλάχιστον με αυτόν τον τρόπο, το έργο των δικαιούχων θα μπορούσε να περιοριστεί στον έλεγχο της ακρίβειας των δεδομένων που περιέχονται στο υδατογράφημα. Τώρα όλοι γνωρίζουμε αρκετές έρευνες που υπολογίζουν τη μείωση των εσόδων των ΟΣΔ λόγω της ΤΝ από 25 έως 50% για τα επόμενα χρόνια, γεγονός που θα επηρεάσει περισσότερο τους πιο αδύναμους δικαιούχους, δηλαδή τους μουσικούς.

Έτσι, ακόμα κι αν δεν είναι το κύριο θέμα της παρέμβασής μου, πρέπει να θεσπιστούν νέες πηγές εσόδων για τα συγγενικά δικαιώματα. Άλλωστε, πρόκειται για ένα συνέδριο που διοργανώνεται από μουσικούς. Πρώτον, ένα συλλογικό δικαίωμα αμοιβής από το streaming, ανεκχώρητο, αμεταβίβαστο, υποκείμενο σε υποχρεωτική συλλογική διαχείριση από τους ΟΣΔ. Δύο, και αυτό είναι σημαντικό, να προστεθεί στις υφιστάμενες συμβατικές προβλέψεις των βασικών καλλιτεχνών (featured artists). Επιπλέον, είναι σημαντικό να αντιταχούμε σε συμβατικές ρήτρες – ανεξαρτήτως παλαιότητας των συμβάσεων– που παραχωρούν σε παραγωγούς ή εκδότες κάθε δικαίωμα για τρόπους εκμετάλλευσης που θα εφευρεθούν στο μέλλον. Η ΤΝ δεν είναι ένα ακόμη μέσο για έναν σκοπό, αλλά μια τεχνολογική επανάσταση από μόνη της.

Δεύτερον, ένα δικαίωμα είσπραξης από ζωντανές δημόσιες εκτελέσεις, όπως κάνουν οι δημιουργοί (στιχουργοί/συνθέτες), επειδή η λίστα αναπαραγωγής (playlist) που εκτελείται ζωντανά επιλέγεται λαμβάνοντας υπόψη τα πρωτότυπα

φωνογραφήματα, στη δημιουργία των οποίων συνέβαλαν μουσικοί και παραγωγοί διαφορετικοί από αυτούς που βρίσκονται στη σκηνή. Επομένως, υπάρχει μια προφανής προστιθέμενη αξία που λείπει από εκεί. Τρίτον, να αναγνωριστούν οι ενορχηστρωτές ως δημιουργοί, σε συνδυασμό με μια μικρή αφιερωμένη αύξηση των τιμολογίων των ΟΣΔ δημιουργών ώστε να μην επηρεαστούν οι συνθέτες.

Οι ενορχηστρωτές είναι κυρίως μουσικοί, και παρόλο που η ενορχήστρωση είναι μια σημαντική συμβολή στο συνολικό μουσικό έργο ή φωνογράφημα, ο ενορχηστρωτής, έχοντας θέση παρόμοια με αυτή του σκηνοθέτη σε ένα οπτικοακουστικό έργο, δεν αποζημιώνεται καθόλου. Και κράτησα για το τέλος την πιο προκλητική πρόταση: την κατάργηση όλων των νομικών διατάξεων, όπου εφαρμόζονται, για τη διανομή των συγγενικών δικαιωμάτων μεταξύ παραγωγών φωνογραφημάτων από τη μία πλευρά και ερμηνευτών από την άλλη σε ίσα μερίδια.

Δηλαδή 50/50. Αυτή η αντίληψη θεωρεί δεδομένο ότι οι ερμηνευτές, οι μουσικοί και οι εκτελεστές εκπροσωπούνται σε επίπεδο σωματείου ή ΟΣΔ από κοινού, κάτι που δεν ισχύει σε πολλές δικαιοδοσίες. Επιπλέον, θεσπίστηκε λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική επένδυση των παραγωγών για την έκδοση ενός φωνογραφήματος σε φυσική μορφή, κάτι που δεν ισχύει πλέον.

Η αγορά είναι αρκετά ώριμη ώστε τα ενδιαφερόμενα μέρη να διαπραγματευτούν ελεύθερα και να καταλήξουν σε μια δίκαιη λύση. Ο στόχος για τους ερμηνευτές είναι η διανομή των μουσικών συγγενικών δικαιωμάτων στο ένα τρίτο για κάθε κατηγορία δικαιούχων. Συνοψίζοντας, η ΤΝ είναι μια πραγματικότητα. Δεν έχει νόημα να δηλώνουμε αν είμαστε υπέρ ή κατά.

Δεν ξέρω καν αν είναι η μεγαλύτερη κλοπή του αιώνα, όπως πολλοί εύλογα υπονοούν. Μου θυμίζει, ωστόσο, την παραβίαση των δικαιωμάτων των αυτόχθονων πληθυσμών στο όνομα της προόδου. Και πρέπει να συγχαρούμε τη δήλωση της FIM για την ΤΝ που μας υπενθύμισε τη σχετική διακήρυξη του ΟΗΕ, η οποία επιβεβαιώνει το δικαίωμα των αυτόχθονων πληθυσμών σε αποκατάσταση ή δίκαιη και εύλογη αποζημίωση για πόρους που ελήφθησαν και χρησιμοποιήθηκαν χωρίς την ελεύθερη, προηγούμενη και καλά πληροφορημένη συγκατάθεσή τους.

Αυτό που ξέρω είναι ότι, αν θέλουμε πραγματικά να προτείνουμε κάποιες πρακτικές λύσεις, δεν έχουμε την πολυτέλεια να χαθούμε στις διαδικασίες, να δημιουργήσουμε μια επιτροπή για να εξετάσει το θέμα και μετά να σχηματίσουμε μια υποομάδα στην επιτροπή και ούτω καθεξής. Είναι καιρός να βρούμε κοινό

έδαφος, διότι όταν πρόκειται για νομοθεσία που ρυθμίζει την τεχνολογία, ο χρόνος είναι το παν, και προφανώς οι νομοθέτες βρίσκονται σε δύσκολη θέση.

Ορισμένες νομοθετικές απόπειρες σε λίγες χώρες και στην ΕΕ δεν αντιμετωπίζουν το ζήτημα αποτελεσματικά. Δεν "ξύνουν καν την επιφάνεια", περιοριζόμενες σε ουδέτερη διατύπωση και ευσεβείς πόθους, αν όχι αδιαφορία ή ακόμα και εχθρότητα. Κατανοώ ότι οι πλατφόρμες TN, κάνοντας λόμπινγκ στο όνομα της προόδου και όντας επικεντρωμένες στο κέρδος σε αυτή την εξίσωση, έχουν μεγαλύτερη επιρροή στις κυβερνήσεις σε σύγκριση με τους δικαιούχους που μπορούν να προσφέρουν μόνο πολιτική στήριξη και μια υποτιμημένη αόριστη έννοια δικαιοσύνης.

Ας ελπίσουμε ότι μικρά κράτη με σπουδαίο παρελθόν, όπως η Ελλάδα, θα μπορούσαν να κάνουν τη διαφορά εισάγοντας ένα νομοσχέδιο για την TN αντί να αντιγράφουν άλλες νομοθεσίες όπως έκαναν οι αποικίες. Το αναμφισβήτητο γεγονός είναι ότι η TN, όπως εφαρμόζεται μέχρι τώρα, είναι μια ξεκάθαρη επίθεση κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κλείνοντας, ο Αλμπέρ Καμύ δεν υπήρξε ποτέ πιο προφητικός. «Κι αν το μηδέν», είπε, «Κι αν το μηδέν είναι το πεπρωμένο μας, ας μην το κάνουμε δίκαιο». Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

**Γιάννης Μαραγκουδάκης,
Επικεφαλής Νομικής Υπηρεσίας του ΟΣΔ ΑΠΟΛΛΩΝ**